

קול צופיין

קול צפ"ר נשא. קול יחדו ירננו

תלוי בפי
934

חיי שרה תשע"ט השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

נכון הדבר לבחור אנשי אמת, ולחזות מכל העם אנשי חיל

אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות: ושפטו את העם בכל עת" (שמות יח). גם פה השפיטה המדוברת היא הנהגה ולא בתי דין. למרות עצת יתרו משה רבנו לא מוצא שילוב של אנשי חיל ויראי אלוקים, ולכן הוא בוחר רק אנשי חיל שהם "בקיאים וחרוצים לברר וללבן אמתות דבר ולהביאו אל תכלית" (ספרונו שם). הם עדיפים בעיניו יותר מיראי אלוקים שאינם אנשי חיל, כי הם אינם יכולים להנהיג.

ידע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו
מה שמשה לא מוצא, נמצא בידי דוד המלך, שילוב של ירא אלוקים ואיש חיל: "וינען אהד מהנערים ויאמר הנה ראיתי בן לשי בית הלחמי ידע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר וה' עמו" (שמואל א טז יח). התארים הללו הם המשך ישיר לדות, שהייתה אשת חיל ויראת ה', והמשך לבועז שהיה גיבור חיל וירא אלוקים.

אנשי אמת

כך אנחנו צריכים לעשות בכל בחירות מקומיות. לחפש את האנשים שהם גם אנשי חיל וגם יראי אלוקים. וכך כותב רבינו יונה. **"נכון הדבר לבחור אנשי אמת, ולחזות מכל העם אנשי חיל, לתתם ראשי השגחה על כל שוק ומגרש משכנותם, להשגיח על שבניהם ולהוכיחם על כל דבר פשע ולבער הרע".** כך אנחנו מקיימים חלק ממצוות "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (רבינו יונה. ויקרא יט, יז - שערי תשובה השער השלישי - אות עג). וכשאנחנו בוחרים אנשים כאלה אנחנו שותפים איתם בכל העשייה הטובה שלהם.

ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים

אנשי חיל יראי אלוקים הם לא תלמידי החכמים, שהם צריכים להיות פנויים ללימודם ואילו מנהיגי העיר צריכים להיות פנויים לעסקי הציבור. הגמרא (פסחים ק"ב ע"א) אומרת ששבעה דברים ציווה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו, ואחד מהם הוא "אל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים".

שפטים ושטרים תתן להם בכל שערך

טובי העיר הממונים לעסוק בצרכי רבים הרי הן כדיינים

יש מצווה להקים שלטון מרכזי: "שום תשים עליך מלך" (דברים יז). ויש גם מצווה למנות שלטון מקומי: "שפטים ושטרים תתן להם בכל שערך" (דברים ט זח). כוונת התורה היא לא רק לשופטים שיושבים על כס המשפט, אלא גם למנהיגים שמדריכים את ישראל. כך היו מששון, גדעון, דבורה ויפתח, שופטים מנהיגים, וכך מצווה התורה למנות שופטים מנהיגים בכל עיר ועיר.

ולמה הם נקראים שופטים? כי למנהיגים יש סמכויות של שופטים, ופעמים רבות דייניהם דומים לדיינים בבית הדין. כך כתב הרמ"א (חי"מ סימן ל"ז) **"טובי העיר הממונים לעסוק בצרכי רבים או יחידים, הרי הן כדיינים ואסורים להושיב ביניהם מי שפסול לדון משום רשעה"**.

פעצת השרים והזקנים

סמכות המנהיגים השופטים נלמדת מהפסוק (עזרא ז) **"וכל אשר לא יבא לשלשת הקמים פעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו, והוא יבדל מקהל הגולה"**. יש פה גם שרים ויש פה גם זקנים שהיו בימי עזרא, הם לא היו מלכים. אעפ"כ הייתה להם הסמכות להפקיר את רכושו של אדם שלא ממלא אחר ההוראות. מכאן למדו חכמים כי למנהיגי העיר, שנחשבים כבית-דין של הציבור, יש רשות להפקיע רכוש, למרות שהם לא בית-דין אלא רק מנהיגים. שהרי הפסוק אומר **"פעצת השרים והזקנים"** (יבמות פט ע"ב).

מי ראוי להנהיג?

אנשי חיל יראי אלוקים

המנהיגים המקומיים הללו צריכים להיות גם אנשי חיל וגם יראי ה'. כך מציע יתרו למשה: **"ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלוקים אנשי"**

שתלמיד חכם טרוד בלימודו, והמנהיג צריך להיות טרוד בעסקי הציבור. זו הסיבה שבגללה אין לגור בעיר שראש העיר בה הוא רופא (פסחים קג ע"א), "מפני שטרוד ברפואותיו ואינו עוסק בצרכי ציבור" (רשב"ם).

וירוי כסוס בעסקי ציבור בכל עת שיוזמן לו עסק בשבילים

גאון עוזנו ותפארטנו, בעל הבן איש חי, הסביר טעם נוסף למה לא למנות ראש עיר רופא: "נראה לי הטעם כי הרופא מתנהג בשעות היום והלילה על פי משפטי הרפואה, הן בזמן האכילה, הן באויר שתמיד יחשוב עתה האויר מצונן הרבה או חם הרבה וצריך להסגר בבית שיוזק אם יצא חוצה, או הרוח מנשב קשה וזיק, וכן עתה הגיע זמן אכילה ואם יעבור זיק לגופו. או יזדמן שיש לו מעט כאב הראש או איזה מיחוש קל והוא מבטל השגחתו עת זו, וממילא ישארו צרכי העיר בלתי השגחה כאשר יזדמן איזה צורך בעתים אלו, דבאמת ראוי שהראש המשגיח לא יעצרוהו הגשם והחום והשרב והרעבון והצמאון והיגיעה והטורה, וירוי כסוס בעסקי ציבור בכל עת שיוזמן לו עסק בשבילים" (בניהו בן יהודע).

המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשרה בישראל

כשם שחשוב למנות מנהיגים טובים, כך צריך להיזהר ממנהיגים גרועים. כך "אמר ריש לקיש כל המעמיד דיין (על הציבור) שאינו הגון כאילו נוטע אשרה בישראל. שנאמר: 'שִׁפְטִים וְשִׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ'. וסמך לך: 'לא תטע לך אֲשֶׁרָה כֹּל יֶעָץ'. אמר רב אשי ובמקום שיש תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח" (סנהדרין ז ע"ב).

ובשו"ת "משנה הלכות" (חלק ז סימן רנד) נשאל האם מותר לבחור במנהיג שנכשל בעבר, והביא את פסקי מהרא"י (סימן ר"ד) שכתב כי אסור להושיב בהנהגת הקהילה אדם שבעבר נשבע לשקר ולא קיבל תשובה. למרות שבנושאים פרטיים יכולים אנשים לקבל עליהם כבוררים גם אנשים שהם קרובים או פסולים (משנה סנהדרין ג ב. שו"ע ח"מ סימן כב), הציבור לא רשאי לקבל על עצמו "שִׁלְשָׁה רוּעֵי בְּקָר" כמנהיגים.

תפקיד ראשי עיר וחברי המועצות

תפקיד חומרי ותפקיד רוחני

תפקידים של מנהיגים מקומיים הוא גם בצרכים החומריים וגם בצרכים הרוחניים. לכן בפרשת עגלה ערופה יכולים זקני העיר לרחוץ את ידיהם רק לאחר שדאגו גם לצדדים החומריים וגם לצדדים הרוחניים. אם מנהיג העיר לא אשמים, הם רוחצים את ידיהם ואומרים שידיהם לא במעל.

ובמה הם לא אשמים? לפי דברי הגמרא מדובר בשני דברים. הראשון הוא לשמור על עובדי הדרכים, שלא יפגעו מיד גזלנים ורוצחים. הדבר הנוסף הוא להשתדל שתהיה בעיר קופת צדקה לאנשים שאין להם מה לאכול. שלא ייווצר מצב שאדם רעב ועל כן הוא שודד וגוזל אנשים אחרים.

כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה

על התפקיד הרוחני אנו לומדים ממה שנאמר שאסור לגור בעיר שאין בה חינוך טוב לילדים. "ואמר ריש לקיש לרבי יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה רבינא אמר מהרימין אותה". (שבת קט ע"ב) אם אין חינוך של תורה ויהדות וערכים לילדים הקטנים, החורבן של העיר כבר נמצא, זה רק עניין של זמן. על כן אומר רבינא שצריך להחריב אותה כבר בתחילת הדרך,

לא לגור בה, ואולי יותר מזה, אולי היא תשפר את דרכה ולא תיחרב.

כופין בניית בית כנסת וספרי לימוד

עוד עניין רוחני נמצא בשו"ע (חושן משפט - סימן קסג א) שם נפסק כי בני העיר כופין זה את זה "לבנות להם בית הכנסת, ולקנות ספר תורה נביאים וכתובים, כדי שיקרא בהם כל מי שירצה מן הצבור". ואפילו המיעוט כופה את הרוב לשם כך. מקור הדברים הוא בתוספתא (בבא מציעא פרק יא יב). מכאן למד הבית יוסף (או"ח סימן נה) כי "עיר דאין בה אלא עשרה, ואחד מהם רוצה לצאת בימים הנוראים. שכופין אותו לישאר או לשכור אחר במקומו כיון דמונהג בכל נפוצות הגלות שאפילו אותם שאין להם מנין שלם שוכרין אחד או שנים או הולכים למקום מנין הוי דומיא דבית הכנסת וס"ת דכופין בני העיר זה את זה".

וכופין בני העיר זה את זה להכניס אורחים ולחלק להם צדקה

הרמ"א (בחו"מ קסג א) אומר "וכופין בני העיר זה את זה להכניס אורחים ולחלק להם צדקה וליתן בתוך כיס של צדקה". ומקור דבריו בגמרא: "תנו רבנן: קופה של צדקה - נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה, נגבית בשנים - שאין עושים שררות על הצבור פחות משנים, ומתחלקת בשלשה - כדיני ממונות; תמחוי - נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה, שגבוייה וחלוקה שוים; תמחוי - בכל יום, קופה - מערב שבת לערב שבת, תמחוי - לעניי עולם, קופה - לעניי העיר; ורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה, ולשנותה לכל מה שירצו" (בבא בתרא ח ע"ב).

וכן כתב בטור שו"ע: "כל עיר שיש בה ישראל, חייבים להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים, שיהיו מחזירים לגבות מכל אחד מה שהוא ראוי ליתן ודבר הקצוב עליו, והם מחלקים המעות מערב שבת לערב שבת ונותנים לכל עניי מה שסיפיק לו לשבעה ימים". וכתב הרמ"א "וצריכים הגבאים שיהיו נאמנים וחכמים וידקדקו על העניים שלא יהיו רמאים. וכל שהנבאי אינו נאמן, אסור ליתן צדקה על ידו" (יורה דעה סימן רנו).

עיר שאין בה ירק אין תלמיד חכם רשאי לדור בה

על הדברים החומריים מדברת הגמרא במסכת עירובין (נה ע"ב): "אמר רב הונא כל עיר שאין בה ירק אין תלמיד חכם רשאי לדור בה" וניתן לומר שהכוונה למה שנאמר בספר במדבר שעיר צריכה שיהיו בה עצי נוי ועצי פרי. כך נאמר על ערי הלויים: "וּמִגְרָשֵׁי הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם מִקְדֵּר הָעִיר וְחֻצָּה אֵלָּהּ אֶפְסָה סָבִיב". ומסביר רש"י על פי הגמרא בעירובין (כא) כי סביבות העיר צריך להיות אלפיים אמה. "אלף הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים". התוספות מסביר שמדובר בירק שנמכר בזול, ובאמצעותו אנשים יכולים להתפרנס בקלות.

פְּלָבִים מְשַׁחֲקִים - אֵלֵיהֶו הַנְּבִיא בָּא לְעִיר

עוד נאמר בגמרא (פסחים קג ע"א): "וְאֵל תְּדוּר בְּמִקְדָּא דְּלָא צְנִיף בָּהּ סוּסָא, וְלָא נָבַח בָּהּ פְּלָבָא". אל תגור בעיר שלא צוהל בה הסוס ולא נובח בה הכלב. ובנוודאי דברי רב מדויקים, שלא אמר עיר שאין בה סוסים וכלבים, אלא עיר שהסוסים בה לא צוהלים והכלבים לא נובחים.

רש"י הסביר כי הסיבה היא בגלל השמירה שבדבר. שכאשר בעלי החיים צוהלים או נובחים, הם מרחיקים את הגנבים מהעיר. ויש אומרים שפירוש דברי רב הם על פי מה שנאמר בגמרא: "תְּנוּ רֶבֶן, פְּלָבִים בּוֹכִים - מְלֹאךְ הַפְּנוֹת בָּא לְעִיר. פְּלָבִים מְשַׁחֲקִים - אֵלֵיהֶו הַנְּבִיא בָּא לְעִיר" (ב"ק ס). על כן תגור בעיר שבעלי החיים רצים וצוהלים ונובחים, ולא שמוטים ובוכים.

"תקנות אלו במילי דעלמא לצורך הנהגת העיר חשובות לפני הקדוש ברוך הוא. כי בגלל הדבר הזה ירבה שלום בארץ ובשמוע המיעוט אל הרוב ישקוט מדון כי יהיו ישראל כאיש אחד חברים ומרבים שלום בעולם"

ומים מצויין כגון נהר ומעיין

הגמרא במסכת סנהדרין (ז ע"ב) אומרת: "תנא, קל עיר שאין בה עשרה דברים הללו, אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה; בית דין מכין ועונשין, וקפה של צדקה נגבת בשנים ומתחלקת בשלשה, ובית הכנסת, ובית המדרש, ובית הכסא, רופא, ואמן, ולבלר, ומלמד תינוקות. משום רבי עקיבא אמרו, אף מיני פירא, מפני שמיני פירא מאירין את העינים". וכך פסק הרמב"ם: "כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה, ואלו הן: רופא, ואומן, ובית המרחץ, ובית הכסא. ומים מצויין כגון נהר ומעיין, ובית הכנסת, ומלמד תינוקות, ולבלר, וגבאי צדקה, ובית דין מכים וחובשים" (הלכות דעות פרק ד נג).

חופרין נהר להביא בו מים למדינה

על כן כתב הרמב"ם (הלכות שנים פרק ו הלכה ז) "היו חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין אף מן היתומים שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם". וכן "מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדין אותו לחפור עמהם בורות שיחין ומערות ואמת המים אבל בשאר כל הדברים אין משעבדין אותו". וכן נפסק בשו"ע (חושן משפט קסג ס"ע ב).

פינוי שופכים

הגמרא במסכת בבא קמא (ו ע"א) אומרת כי בימות החמה אסור לאדם לשפוך מים לא נקיים לרשות הרבים, אבל בימות הגשמים מותר, ואעפ"כ אם משהו ניזוק מהמים הללו - חייב השופך לשלם. "דתניא, כל אלו שאמרו: פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן, בימות החמה אין להם רשות, בימות הגשמים יש להם רשות, אף על פי שברשות, אם הזיקו - חייבים לשלם". וצריכים שותפים לסדר להם ביב. ובגמרא (ב"מ קה ע"א): "חמש חצרות שהיו מקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולם ומתקנת לעצמה". וכן הוא בצורכי העיר.

תיקון דרכים

כן מופיע בהלכה שצריכים בני העיר לתקן את הדרכים והרחובות. פעמים גבו כספים כדי לשכור אנשי מקצוע שיבנו את הדרכים, ופעמים היו יוצאים אנשי העיר בעצמם, בונים את הדרכים או מתקנים אותן. כשגובים כסף לצורך העבודה - גובים גם מן החכמים. אבל "אם כל העם יוצאים ומתקנים בעצמם, לא יצאו תלמידי חכמים עמהם, שאין דרך תלמיד חכם להתלצל בפני עמי הארצות".

כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה, דלתים ובריח לעיר

המשנה במסכת בבא בתרא (ז ע"ב) אומרת כי תושבי העיר כופים זה את זה לבנות חומה לעיר. "כופין אותן לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח; רבי שמעון בן גמליאל אומר: לא כל העיריות ראויות לחומה". לדעת רבי שמעון בן גמליאל רק עיר שסמוכה לספר צריכה שמירה של חומה וכד', ולפי חכמים גם במרכז המדינה מגיעים גנבים או מחבלים. וכך נפסק בשו"ע (חושן משפט - סימן קסג א) "כופין בני העיר זה את זה, לעשות חומה, דלתים ובריח לעיר". ואפילו אם הדישה היא לא דרישה של הרוב, אלא המיעוט - יכול המיעוט לכפות את הרוב על כך.

לבער מסור

הרא"ש כתב כי בני העיר שרואים כי יש בתוכם אדם שמוסר את רכושם לגנבים ולשודדים, ומודיע להם מתי אנשים עוזבים את ביתם או מתי הם יוצאים לדרכים כדי שיוכלו לשדוד אותם ולבזו את רכושם, או להרוג אותם

- צריך לסלק את המוסר הזה מתוכם. ואם צריך, ישלמו לעורכי דין או לשופטים או לכל ערכאה אחרת, או יוציאוהו בכוח. "ועל הוצאות שהוציאו לבער מסור, כל הדרים בעיר חייבים ליתן לזה" (כלל ו' ס"א כ"ו).

סמכות בני העיר ושבעת טובי העיר

קנסות לפוגע בסדר הציבורי

הגמרא במסכת בבא בתרא (ה ע"ב) כותבת כי יש רשות לבני העיר לקבוע כללי התנהגות לטובת הציבור. "ורשאי בני העיר להתנות על המידות ועל השערים, ועל שכר פועלים, ולהסיע על קיצתן". למשל, לקבוע מה הוא שכר המינימום. וכן לקבוע כי מי שהולך להיפגש עם איש אלים ומזיק, ישלם קנס. ומי שבעלי החיים שלו ימצאו בשדה חברו - ישלם קנס. כך ייזירו האנשים לשמור על בעלי החיים שלהם שלא יזיקו לאחרים.

וכך מובא בתוספתא: "ורשאי בני העיר להתנות על השערים ועל המידות ועל שכר הפועלים רשאי לעשות קיצתן. רשאי בני העיר לומר כל מי שיראה אצל פלוני - יהא נותן כך וכך. כל מי שרצה או שתרעה פרתו בין הזרעים - יהא נותן כך וכך. וכל מי שתרעה בהמה פלונית - יהא נותן כך וכך. רשאי לעשות קיצתן" (תוספתא ב"מ י"א ב).

טובי העיר כמו גדולי הדור

המרדכי (בבא בתרא - אות תפ) הסביר בשם רבנו תם כי הסכמת אנשי העיר היא באמצעות נציגיהם טובי העיר. "ופירש ר"ם הטעם דטובי העיר הוי בעירם למה שהוברר כמו גדולי הדור בכל מקום. כמו שגדולי הדור הפקדם היה הפקד בכל מקום דמיגדר מילתא ותקנתא כך טובי העיר היה הפקד הפקד הפקר". וכן כתב בשו"ת רבי אליהו מזרחי: "ועוד דפירוש טובי העיר בכל מקום אינו רוצה לומר היותר חכמים או היותר זקנים או היותר עשירים אלא היותר משתדלים בצרכי צבור, שכל צרכי הקהל נעשו על ידם ועני כל הקהל תלויים בהם לכל צרכיהם מעניי סדור הצדקות וההקדשות וכיוצא בהם ונקראים בעבור זה ראשי הקהל מאחר שכל צרכיהם נעשים על פיהם" (הרא"ש ג).

בגלל סמכותם כתב הרא"ש: דפשוט הוא דמה שטובי הקהל מסכימים לעשות שריר וקיים הוא בלא קנין, ובכל תקנות הקהל שמתקנים על יחידים ועל רבים ומציעין על קיצתם, כל דבריהם ככתובין וכמסורין דמו (כלל ו' סימן י"ט). והביא דבריו בשו"ת צ"ץ אליעזר חלק טז סימן ג).

תקנת הקהל כל צבור וצבור במקומם כגאונים לכל ישראל

כן כתב הבית יוסף (חושן משפט סימן ב): "כתב הרשב"א (תשכ"ט) על תקנת הקהל כל צבור וצבור במקומם כגאונים לכל ישראל שתקנו כמה תקנות וקיימות לכל ישראל: ובתשובה אחרת (ח"ב ס"י שס) כתב על אחד שהיה חייב לחבירו מנה והקנה נכסיו לקטן כדי להבריחם מבעל חוב - ראוי לצבור לגדור בפני בעל פרצים כדי שלא ילמדו לעשות כן ורשאי דהפקד בית דין הפקר (גיטין לו ע"ב). וכתוב בתשובות להרמב"ן (נ"ט) על ציבור שתקנו שכל מי שלא יביא זכותיו תוך ימי ההכרזה שיאבד זכותו שורת הדין שכל מי שיאמר שלא היה בעיר ולא שמע בהכרזה אינו בדין שיפסיד. אבל בהסכמת הקהל אם הסכימו בפירוש שכל מי שלא יבא תוך זמן בין

אם אין
חינוך של
תורה
ויהדות
וערכים
לילדים
הקטנים,
החורבן של
העיר כבר
נמצא, זה
רק עניין
של זמן

סיפורים על הרב זצ"ל

בך יחתום

סיפר הרב שאול דימרי: לפני שנים היו בחירות בתוך המפלגה שהייתה קרויה אז מפד"ל, מפלגה דתית-לאומית. אחד המתמודדים בה היה פרופ' שאקי ז"ל. במקור הוא היה במקום השני, אבל איכשהו בגלל כל מיני עניינים פנימיים במפלגה, הוא נדחק למקום העשירי. פרופ' שאקי אמר שהוא לא יתבזה ולא ייגש לבחירות.

הגיע הזמן שבו היו צריכים להגיש לכנסת את הרשימה של המועמדים, ופרופ' שאקי טען שמועמד מספר 10 זה לא רלוונטי ולכן הוא מוותר. ניסיתי להפציר בו שייגש, אבל הוא השיב שהוא לא מתכוון להתבזות ולכן מוטב לו להודיע מראש שהוא פורש. כשראיתי שכל ניסיונות השכנוע שלי לא מועילות, פניתי ואמרתי לו: לך לרב אליהו זצ"ל, תתייעץ איתו, מה שיגיד לך תעשה. פרופ' שאקי הביט עלי בתמיהה והשיב: גם בזה? אמרתי לו: כן.

לשמחתי פרופ' שאקי קיבל את ההצעה, ויחד הגענו אל הרב זצ"ל. הרב שמע את הדברים ואמר: כבודו יחתום. פרופ' שאקי אמר שהרשימה לא רלוונטית, והרב אמר: בך יחתום. כשיצאנו מלפני הרב, פרופ' שאקי חזר ואמר: אני לא חותם, לא רוצה להתבזות. אמרתי לו שאם הרב אמר, כדאי לו לחתום. בסופו של דבר הוא החליט לחתום, ולהפתעת כולם המפד"ל קיבלה עשרה מנדטים. בו נחתמה הרשימה...

(מתוך קובץ סיפורים שטרם ראה אור)

תשובה כהלכה

בחירה בתיקון העולם. איזו בחירה חופשית יש לאדם אם בסוף מה שה' חצה זה מה שיקרה? בחירה אישית אם להיות שותף בתיקון העולם. **קצף בחירה.** בפרשת וישב לו כא כתוב אור החיים הקדוש 'לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה...'. כיצד זה מסתדר עם מידת הצדק ועם אמונת השגחה פרטית? השגחה של ה' היא לא באותה רמה בכל מקום, בארץ ישראל ובזמן גאולה "אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתָּה תָּמִיד עִינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ". בחו"ל או בשעת הקפדה נאמר "וְחָרָה אִפִּי בּוֹ בַיּוֹם הַהוּא וְיַעֲזְבֵתֶם וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מִקֶּהֱם וְהָיָה לְאֶחָל וּמִצְאָהָּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְכוּ'. במצב זה הבחירה החופשית מאפשרת לאדם להזיק גם למי שלא נתחייב מיתה.

שמע בין לא שמע בין יורש בין אחר ותקנו כן לפי שראו שיש בזה תיקון המדינה להרחיק תרעומות מבעלי עורמות כל מה שתקנו והסכימו והנהיגו בהנהגות כולם מה שעשו עשו ותקנו בין בדין בין שלא בדין רשאים הם והפקרם הפקר".

טובי העיר כמו בית דין

כן פסק השולחן ערוך (חושן משפט ב א) כי יש סמכות לטובי העיר שנתקבלו על הציבור לתקן תקנות אפילו במזמן כמו בית דין. "כל בית דין, אפילו אינם סמוכים בא", אם רואים שהעם פרוצים בעבירות, היו דנין בין מיתה בין ממון, בין כל דיני עונש, ואפילו אין בדבר עדות גמורה. ואם הוא אלם, חובטים אותו על ידי עובדי כוכבים (ויש להם כוח להפקיר ממונו ולאבדו כפי מה שרואים לגדור פרצת הדור) וכל מעשיהם יהיו לשם שמים; ודוקא גדול הדור, או טובי העיר שהמחוס ב"ד עליהם". והסביר הסמ"ע (ב ס"ק ט') כי אם רבים קיבלו את שבעת טובי העיר כבית דין הרי הם כמו בית דין.

כן כתב הרמ"א שם "וכן נוהגין בכל מקום שטובי העיר בעירן כב"ד הגדול, מכין ועונשין, והפקרן הפקר כפי המנהג; אעפ"י שיש חולקין וסבירא ליה דאין כח ביד טובי העיר באלה, רק להכריח הצבור במה שהיה מנהג מקדם או שקבלו עליהם מדעת כולם, אבל אינן רשאים לשנות דבר במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי, או להפקיע ממון שלא מדעת כולם, מכל מקום הולכין אחר מנהג העיר; וכל שכן אם קבלום עליהם לכל דבר".

להפקיע ממון מאחד לחברו שאינו צורך הקהל, פשיטא דלא

על כן כתב הסמ"ע (סימן ב ס"ק יא) כי סמכות בית הדין היא לא לגרום נזק לאחד בשביל חברו. "דווקא מה שהוא צרכי הקהל, אבל להפקיע ממון מאחד לחברו שאינו צורך הקהל, פשיטא דלא". וזו הבעיה של כרם נבות, שחמד אותו אחאב ולקחו מנבות הירועאלי. שאם היה מפקירו לטובת הציבור, הייתה זו סמכותו "דנא דמלכותא דינא". אבל לקחת לעצמו אסור. ועל כן צריכים מנהיגי בציבור להיות נקיים בכל החלטה והחלטה. ואם אחד ממועצת העיר מרגיש שהוא נוגע בעניין - חייב לפרוש.

תקנות אלו לצורך הנהגת העיר חשובות לפני הקדוש ברוך הוא

עוד כתב בשו"ת מהר"ם אלשיך (נט): "הולכין אחר הרוב בין במה שהוא מיגדר מילתא במילי דשמיא בין במה שהוא לתיקון העיר במילי דעלמא שכינן שהוא תיקון לכולל לא חיישינן אם יהיה רווחא להאי ופסידא להאי. דתקנת הכולל עדיף כענין להתנות על המדות וכו' וכיוצא מעניני צרכי העיר ותקנותיה ע"פ טובי העיר כי תקנות אלו במילי דעלמא לצורך הנהגת העיר חשובות לפני הקדוש ברוך הוא. כי בגלל הדבר הזה ירבה שלום בארץ ובשמוע המיעוט אל הרוב ישקוט מדין כי יהיו ישראל כאיש אחד הכרים ומרבים שלום בעולם".

והיה רצון שבזכות השלום נזכה שיתקיים בנו: "וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם וְהָיָה אוֹתָם וְנִתְתִּים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנִתְתִּי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם: וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים וְהָיָה לִי לְעָם: וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' מְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהִיֹּת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם". אמן.

המרכז ההלכתי העולמי

ע"י מורי הוראה מרבני בית מדרש "דרכי הוראה לרבנים" בראשות מורנו הרב יוסף אליהו שליט"א.

072-260-2020 (בשעות 12-22)

ניתן לשלוח שאלה בוואצפ למספר 054-319-8126

למייל rabanim.online@gmail.com

באתר www.darchei-horaah.org

להזמנת ספרי מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל
02-6521195

לשכת הרב
שמואל אליהו

המעוניינים לקבל את העלון במייל או מידע על שיעורים נא לשלוח
פרטים במייל harav52@gmail.com או 058-4525200 sms

האחים דויטש
תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה
האחים עיני
בני ברק. כשרות למהדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות
"דרכי הוראה"
בבית המדרש של מרן הראשון לצ"ק זצוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופיר"
הפצה שבועית של
עלוני פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ
יוסי בן-הדור 03-6106329
B0528908518@gmail.com

שיווק עופות בכשרות מהודרת
עם כל החומרות וההידורים של
בד"ץ "דרכי הוראה"
מיסודו של מרן הרב מרדכי אליהו זצוק"ל
בראשות בני הרב יוסף אליהו שליט"א
ובפיקוח בית הדין שש"י "דרכי הוראה לרבנים"
טל. 058-6316969 15-995-995

עיצוב, עריכה והפקה: עטרת טל. 02-6519520 פקס 02-6522107 דוא"ל ateret12@neto.net.il